

17. LISTOPAD 1989 – STUDENTI PROTI REŽIMU

ANOTACE:

Pokojná demonstrace studentů 17. listopadu 1989, její průběh a násilné rozehánění bezpečnostními silami stojí na počátku řetězce událostí vedoucích nakonec k pádu komunistického režimu v Československu. Pracovní listy pro žáky přinášejí úkoly, které události začleňují do širšího kontextu. Tyto úkoly, které pracují se třemi historickými prameny k 17. listopadu 1989, jsou vhodné jako náměty pro další práci učitele se žáky, popřípadě pro domácí přípravu žáků.

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

POMŮCKY:

- **MATERIÁL** (dobová fotografie ze studentského pochodu 17. listopadu);
- **PRAMEN 1** (Svědectví účastníka pokojné demonstrace 17. listopadu 1989, napadené na Národní třídě);
- **PRAMEN 2** (Vezmi si s sebou květinu, leták zvoucí k účasti na demonstraci k uctění památky studenta Jana Opletala dne 17. listopadu 1989);
- **PRAMEN 3** (Pasáž z článku Rozhodně proti provokacím, Rudé právo, 20. listopad 1989);
- **PRACOVNÍ LIST 1**;
- **PRACOVNÍ LIST 2**.

MYŠLENKOVÁ MAPA A DOBOVÉ PRAMENY:

1. Oznamte žákům téma hodiny a napište doprostřed na tabuli do rámečku 17. listopad 1989. Vyzvěte je, aby si vybavili, jaké asociace v nich toto datum vzbuzuje (události, postavy, jednání, emoce, atmosféru atd.). Pomůžte jim dobová fotografie – viz **MATERIÁL**.
2. Zapisujte postřehy žáků, pokud je napadají k již zapsaným slovům další asociace, které je rozvíjejí či doplňují, zapisujte je také.
3. Související pojmy propojujte čarami. Vznikne tak myšlenková mapa známých skutečností k událostem 17. listopadu 1989, kterou budou mít žáci před očima po celou hodinu, je to pole pojmů a skutečností jim známých. Cílem mapy je přivést žáky k zamyšlení a probudit v nich zvědavost.
4. Následuje práce s dobovými prameny. Rozdejte žákům do skupin vytištěné stránky se svědectvím účastníka událostí (**PRAMEN 1**). Nechte jim dostatek času na pozorné čtení a vyzvěte je, aby si průběžně zaznamenávali pojmy a skutečnosti, které jsou pro ně nové. Po dočtení budou chodit zapisovat nové pojmy na tabuli do myšlenkové mapy – jinou barvou, než mají původně napsaná slova. Rozšíří tak obraz událostí o nové vztahy a souvislosti.
5. Rozdejte žákům **PRACOVNÍ LIST 1**. Nechte je vyplnit odpovědi na otázky podle přečteného textu, v případě potřeby se k němu mohou vracet. Odpovědi na všechny otázky však ve svědectví účastníka nenajdou.
6. Až budou mít žáci vyplněné všechny informace, které mohli získat z tohoto pramene, rozdejte jim dobový leták (**PRAMEN 2**). Z něj se dozvědí více o základním smyslu a záměru tehdejšího shromáždění a doplní chybějící informace do **PRACOVNÍHO LISTU**.

NÁMĚTY PRO DALŠÍ PRÁCI:**I.**

Analýza dobového textového pramene v hodině může být doplněna **samostatným domácím úkolem, který probíraným událostem dodá osobní rozměr**. Tento úkol by měli splnit všichni žáci. Vyzvěte je, aby se doma ptali rodičů či prarodičů a jejich odpovědi, postřehy, vzpomínky zapsali. Nabídněte jim tuto základní strukturu otázek, kterou si podle svého uvážení mohou ještě doplnit:

Kdy a jakým způsobem jste se o událostech 17. listopadu 1989 v Praze dozvěděli?

Popište své pocity z konce listopadu a prosince 1989.

Co zásadního změnily polistopadové události ve vašem životě?

Jak hodnotíte tehdejší události dnes?

Vhodným rozšířením těchto rodinných vzpomínkových rozhovorů může být také **hledání pramenů z dané doby**, které žáci přinesou do následující hodiny.

II.**Jazyk moci**

1. Rozdejte žákům dobový novinový článek z Rudého práva (**PRAMEN 3**) a vyzvěte je, aby si z textu vypsali slova, označení, pojmenování, která neznají. Formou krátké diskuze tyto pojmy vysvětlete a zasadte do kontextu.
2. Předložte jim **PRACOVNÍ LIST 2**, nechte žáky za pomoci PRAMENE I vypracovat odpovědi na otázky.
3. Diskutujte s žáky o vyznění článku, záměru jeho autora, o slovníku, který používá, a o rozdílech mezi oběma texty.

MATERIÁL

Zdroj: ČTK

PRAMEN 1

Svědectví účastníka pokojné demonstrace 17. listopadu 1989, napadené na Národní třídě.

K obavám a nejistotě přispěli ve velké míře parašutisté, kteří lezli po konstrukcích plakátovací plochy, aby zaujali místa na střechách a ochozech. Nutno říci, že si při tom počínali opravdu profesionálně! Na střechu jich vylezlo asi 5 a připravovali si slzné granáty. Určitě vím, že s sebou neměli obušky, ale dřevěné hole. Po skandování, zpěvu atd. došla obklíčená část demonstrantů k závěru, že nejrozumnější cestou je pokojný rozchod, co také dávali hlasitě najevo. Někdo v 1. řadě sedících směrem k ND přehnul transparent a mával ním jako bílou vlajkou, pokud vím tak to dělal i v době útoku pohotovostního pluku. Demonstranté zahrnuli do Mikulandské ulice, kde došlo ke kritické situaci. Za skandování hesla "Pusťte nás domů", byly napadeny krajní řady lidí. Situaci vlevo od OD Máj jsem nebyl schopen sledovat, ale viděl jsem, jak se směrem od ND přibíhají "bílá helny", které byly vše, co jim přišlo pod ruku.

Situaci vlevo od OD Máj jsem nebyl schopen sledovat, ale viděl jsem, jak se směrem od ND přibíhají "bílá helny", které byly vše, co jim přišlo pod ruku. V tu chvíli se z Mikulandské ulice stal lis na lidi, kteří nemohli tak rychle ustupovat a sama ulice je nebyla schopna tak rychle a v takovém počtu pohltnout. "Bílým helmám" v tom vydatně pomáhal transportér, který měl na sobě speciální drátěnou nástavbu, která sloužila podobně jako rypadlo buldozeru. Nastala příšerná panika. Poprvé v životě jsem si uvědomil, že je opravdu zle. Byl jsem v takovém tlaku, že jsem myslel, že se udusím, protože jsem se nemohl ani nadechnout. Duchapřítomní lidé křičeli "Držte staré lidi, aby neupadli", protože zde mohl být okamžitě ušlapán kdokoli. Já sám jsem roztáhl co nejvíce nohy, abych získal co největší stabilitu. Proud měl takovou sílu, že jsem doslova jel jako na bruslích a vůbec jsem nemusel zvedat nohy a jít.

Na Národní třídě stála řada autobusů, které byly plné zadržovaných lidí. Nové zadržené tam hnali policisté před sebou a bodali je do zad pendreky. U každého autobusu stálo asi 10 lidí, kteří měli rozkročené nohy a byli opřeni o stěnu autobusu. Policisté je prohlíželi, přitom jim nadávali, kopali je do nohou a šlapali na paty. Také je pendreky byli přes ramena.

Velmi dobře si pamatuji na studenta, který silně krvácel z rány, jež byla velice dlouhá /přes pravé čelo až k uchu/. Celé brýle měl od krve. Vedle něho běžel asi jeho otec, který mu kladl na rány papírové kapesníky. Všechno dělal v běhu. Také si pamatuji na studenta, jenž vedl postiženého, který plakal bolestí a nemohl skoro chodit. Byl velice nepřírozeně prohnut /jako když člověka bolí plotýnky/. Přiběhl k nim další člověk, jenž postiženého mírně nadzvedl a skoro ho odnesli než odvedli. Ve středu uličky jsem viděl děsnou scénu, když asi dvě "bílé helmy" chytily dvě studentky a začaly je bít a trhat z nich oblečení. K tomu se velice ochotně připojili dva uniformovaní /vz.60/, ale opět bez jediného označení, kteří se tím velice bavili. Slovně na ně zautočil jež přítel studentek, aby toho nechali. Oni ho srazili na zem párkrát ho kopli a řvali na něj ať si ty kurvy teda odvede. Toto všechno jsem zažil a viděl dne 17. listopadu 1989 mezi 20 a 21 hodinou na Národní třídě.

student VŠCHT

Vybrané pasáže ze Svědectví účastníka pokojné demonstrace 17. listopadu 1989, napadené na Národní třídě, bez uvedení autora (student VŠCHT), strojopis, 1989

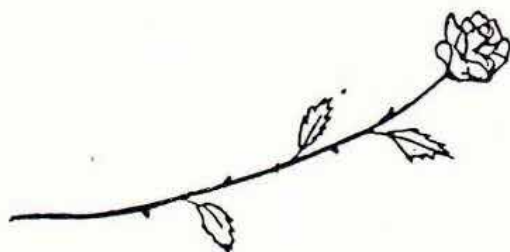
PRAMEN 2

Vezmi si s sebou květinu

17. listopadu si připomeneme 50. výročí slavných i tragických událostí, k nimž došlo v souvislosti s pohřbem studenta lékařské fakulty UK Jana Opletala, smrtelně zraněného při protiokupantských demonstracích 28. října 1939. Zdánlivou tečku za tímto novým protinacistickým vystoupením znamenala okamžitá brutální perzekuce: 9 studentských předáků bylo popraveno, na 1500 studentů odvezeno do koncentračních táborů a české vysoké školy uzavřeny. Současně se však ve světě zvedla vlna rozhořčení, která vbrzku vedla k ustavení právě 17. listopadu za Mezinárodní den studentstva.

Nechceme jen pietně vzpomínat tehdejších tragických událostí, ale chceme se aktivně přihlásit k ideálům svobody a pravdy, za něž jejich účastníci obětovali své životy. Neboť i dnes jsou tyto ideály vážně ohroženy a my se nechceme dát zahanbit svými vysokoškolskými kolegy, kteří za ně před 50. léty odvážně vystoupili.

Proto dne 17. listopadu po 16 hodině půjdeme od Patologického ústavu na Albertově, kde vyšel pohřeb Jana Opletala, ~~přes Karlovo náměstí, Štěpánskou ulicí do Opletalovy ulice, kde v parku před Hlavním nádražím~~ položením květin pietní akt ukončíme.
na VYŠEHRAD, kde

Vezmi si s sebou květinu, leták ze sbírek LIBRI PROHIBITI, zvoucí k účasti na demonstraci k uctění památky studenta Jana Opletala dne 17. listopadu 1989, <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/letaky-zvouci-k-ucasti-na-manifestaci-k-ucteni-pamatky-jana-opletala-17-listopadu-1989/>

PRAMEN 3

PROLETÁŘI VŠECH ZEMÍ, SPOJTE SE! 1989

 ** PONDĚLÍ 20 LISTOPAD

RUDÉ PRÁVO

ORGÁN ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

ČÍSLO 273 — ROČNÍK 70 (Právo lidu ročník 92) CENA 50 HALÉŘŮ

V posledních dnech se různé skupiny osob snaží za aktivní podpory některých západních sdělovacích prostředků, zejména rozhlasových a televizních stanic vyvolat konfrontaci se státní mocí, destabilizovat politickou situaci, navodit ovzduší společenského neklidu v naší zemi. Jsou organizovány různé trzny, jsou vyhlašovány výzvy ke stávkám.

Záminkou se stala nepravdivá zpráva o údajné smrti jednoho a nebo podle francouzské agentury AFP dokonce čtyř účastníků páteční večerní manifestace pražských studentů, která byla zneužita k provokačním vystoupením v ulicích hlavního města.

Jaká je skutečnost? Páteční shromáždění a průvod pražských studentů měly být pietní vzpomínkou památce Jana Opletala a dalších studentů, zavražděných před padesáti lety německými okupanty. Pietní akce však byla zneužita ke zcela jiným cílům. Početná účast zvláštních zpravodajů západních sdělovacích prostředků a fakt, že někteří z nich už předem ohlašovali, že se počítá s krveprolitím, dost jasně naznačuje, že šlo o předem připravený pokus k vyvolání záměrné provokace.

Navzdory tomu, že už během průvodu po jeho stanovené trase byla vyvolávána hesla požadující »demisi vlády« a »smrt komunistů«, nedošlo k zásahu Veřejné bezpečnosti. Její příslušníci byli povoláni až poté, kdy část účastníků manifestace odešla do ulic vnitřní Prahy a hrozilo ohrožení veřejného pořádku. Příslušníci Veřejné bezpečnosti vyzývali pokřikující demonstranty k rozchodu, avšak hlas rozumu nebyl vyslyšen a agresivní jádro demonstrantů vyvolalo střet se silami pořádku. Došlo k šarvátkám, byli zraněni na obou stranách.

Rozhodně proti provokacím

Úvodník, novinový článek *Rozhodně proti provokacím*, deník *Rudé právo*, ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa, 20. listopad 1989

PRACOVNÍ LIST 1

Proč byla demonstrace 17. listopadu svolána? Jaký cíl sledovala?

Zapište, co demonstranti požadovali, pokud je to z textu vzpomínky zřejmé.

Charakterizujte pocity a emoce na straně demonstrantů a na straně ozbrojených složek moci.

Vypište, které bezpečnostní složky se zásahu účastnily, a zaznamenejte, jaké metody používaly.

Přemýšlejte o tom, co bylo cílem takového postupu, a své domněnky rovněž zaznamenejte.

Přemýšlejte, proč autoři nazvali leták zvoucí k účasti na demonstraci „Vezmi si s sebou květinu“.

PRACOVNÍ LIST 2

1. Jak podle vás reagovala na události 17. listopadu 1989 tehdejší oficiální politická místa?
2. Zaznamenejte, jakým způsobem popisovaly tehdejší komunistické noviny situaci v ulicích.
3. Porovnejte tvrzení autora článku s očitým svědectvím přímého účastníka (PRAMEN 1). V čem se shodují?
4. V čem se naopak obě verze příběhů rozcházejí? Je některý z rozdílů zásadní?